

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Lora Jularić, apsolvant

Diplomski studij Agroekonomika

EKONOMSKI ZNAČAJ ZAŠTITE OKOLIŠA
U REGIONALNOM RAZVOJU

Diplomski rad

Osijek, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Lora Jularić, apsolvent

Diplomski studij Agroekonomika

**EKONOMSKI ZNAČAJ ZAŠTITE OKOLIŠA
U REGIONALNOM RAZVOJU**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. doc. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić, mentor
3. doc. dr. sc. Ružica Lončarić, član

Osijek, 2014.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	4
2.	PREGLED LITERATURE	5
3.	IZVORI PODATAKA I METODE RADA	6
4.	ODRŽIVI RAZVOJ	7
4.1.	Glavni pokazatelji i načela održivosti.....	8
4.2.	Ekološki održivi razvoj	10
4.3.	Uloga zaštite okoliša u održivom razvoju.....	11
5.	ZNAČAJKE EKONOMIKE OKOLIŠA.....	13
5.1.	Ekonomika zaštite okoliša	13
5.2.	Analiza ekološkog utjecaja na okoliš.....	21
5.3.	Standardi učinkovitost i sigurnosti	23
5.4.	Mjerenje koristi i troškova zaštite okoliša	25
6.	POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA	26
6.1.	Instrumenti politike zaštite okoliša	28
6.2.	Financiranje zaštite okoliša.....	30
6.3.	Usporedba provođenja politike zaštite okoliša	32
6.4.	Politika zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj	33
7.	REGIONALNI RAZVOJ I UTJECAJ ZAŠTITE OKOLIŠA.....	35
7.1.	Pozadina današnje regionalne politike.....	36
7.2.	Perspektive zaštite okoliša u RH	37
7.3.	Studija slučaja	38
8.	ZAKLJUČAK.....	39
9.	POPIS LITERATURE.....	40
10.	SAŽETAK	42
11.	SUMMARY	43
12.	POPIS TABLICA	44

13. POPIS SLIKA	45
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	46
BASIC DOCUMENTATION CARD	47

1. UVOD

Rad je koncipiran u četiri poglavlja. Cilj istraživanja je objasniti ekonomski značaj zaštite okoliša u regionalnom razvoju. Prvo poglavlje definira održivi razvoj, koji je glavna smjernica današnjeg suvremenog razvoja te zahtjeva mnogobrojne prilagodbe na gotovo svim područjima polazeći od lokalnog, regionalnog i globalnog. Također su obrađene glavne značajke te načela održivog razvoja kao i uloga zaštite okoliša u održivom razvoju.

Drugo poglavlje ovoga rada čine obilježja ekonomike zaštite okoliša, odnosno mikroekonomski aspekti, tržište kao regulator te analiza troškovnog i ekološkog opterećenja kao i standardi učinkovitosti i sigurnosti. Ekonomski značaj zaštite okoliša igra značajnu ulogu kako u globalnom, lokalnom, regionalnom tako i u ruralnom razvoju.

Politika zaštite okoliša sadržana je u trećem poglavlju radi lakšeg razumijevanja i cjelovitosti, a pruža uvid u instrumente politike zaštite okoliša, osvrt na provođenje iste s obzirom na razvijenost zemlje, financiranje zaštite okoliša i utjecaj u Republici Hrvatskoj.

Posljednje poglavlje regionalnog razvoja i utjecaja zaštite okoliša bavi se politikom zaštite okoliša Europske unije, regionalni pristup cjelovitom problemu i „*case study*“ na regionalnoj razini po pitanju zaštite okoliša.

2. PREGLED LITERATURE

Sukladno potrebama teme diplomskog rada, prilikom izrade korištena je raznolika literatura. Održivi razvoj temeljen na međusobno povezanim sustavima (socijalnim, gospodarskim i ekološkim) s ciljem uspostave ravnoteže sveobuhvatno je obrađen u knjizi „Strategije zaštite okoliša“ (Carter, N. 2004.), dok je „Zaštita okoliša i regionalni razvoj, iskustva i perspektive“ (Tišma, Maleković 2009.) pružila daleko najbolji uvid u vremenski bližu regionalnu problematiku i perspektive održivosti. Nadalje ekonomika i politika zaštite okoliša neizostavna su poglavlja kojima je najbolji uvid pružen literaturom „Ekonomika i okoliš“ (Goodstein S. Eban, 2003.) i „Ekonomika i politika zaštite okoliša“ (Črnjar, M. 2002.) te „Strategije zaštite okoliša“ (Carter, N. 2004.). Ekonomika okoliša koristi se i u utvrđivanju politike zaštite okoliša na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom planu. „Kako potaknuti razvoj na lokalnoj razini“ primjerima ukazuje na važnost regionalne suradnje kojoj je glavna zadaća uspostava regionalne suradnje s obzirom na sličnosti neke zajednice. Suvremena politika zaštite okoliša treba postići ciljeve održivog razvoja gospodarskog i društvenog sustava, zaštitu pojedinih ekosustava i trajno očuvanje biološke raznolikosti, ekološke stabilnosti i drugo. Financiranje zaštite okoliša na svim je razinama razvoja kompleksno. Regionalni razvoj igra ključnu ulogu u kreiranju funkcionalnog sustava zaštite okoliša, pri čijem su istraživanju korišteni kako stariji tako i noviji programi razvoja.

3. IZVORI PODATAKA I METODE RADA

Zaključci ovog rada proizašli su iz proučavanja dostupne i relevantne literature, navedene u radu.

Za potrebe pisanja rada korištena je metodologija:

1. prikupljanje i proučavanje dostupne znanstvene i stručne literature o ekonomici okoliša, samoj politici okoliša te održivom i regionalnom razvoju,
2. korištenje postojećih studija slučaja i primjera relevantnih za ovaj rad.

Korištene su sljedeće metode: analiza (rašćlanjivanje pojmova ekonomike okoliša), deskripcija (opisivanje i objašnjavanje pojedine problematike politike okoliša) te komparativna metoda.

4. ODRŽIVI RAZVOJ

Koncept poboljšanja kvalitete života koji donosi ekonomski razvoj, a koji ne smije ugroziti okoliš ili opstanak budućih generacija, ukratko - održivi razvoj. Drugim riječima, poboljšanjem zaštite okoliša za osiguranje bolje kvalitete života današnjih i budućih generacija, uravnoteženjem ekonomskog rasta i socijalne pravde, odnosno rješenje neravnoteže ekonomskog rasta i zaštite okoliša sa mogućnošću daljnjeg razvoja.

Oblik ekonomskog razvoja kojim se zadovoljavaju društvene potrebe u smislu blagostanja u kratkom, srednjem i dugom roku. Zasniva se na pretpostavci da se razvoj mora zadovoljiti potrebe današnjeg stanovništva isto kao i budućeg. U praktičnom smislu odnosi se na stvaranje uvjeta za dugoročni ekonomski razvoj s uvažavanjem okoliša.

"Kontinuirani ekonomski i društveni razvoj bez neprimjerenog tretmana okoliša i prirodnih resursa o kojima ovisi ljudska aktivnost i budući razvoj".¹

"Održivi razvoj je razvoj kojim se omogućuje zadovoljavanje sadašnjih potreba bez ugrožavanja mogućnosti zadovoljavanja potreba budućih generacija." To je sadržano u dva ključna koncepta: Koncept potreba, osobito primarnih potreba stanovništva te ideje ograničenja sposobnosti koji okolišima u zadovoljavanju potreba sadašnjih i budućih generacija, a koju je nametnulo stanje tehnologija i društvenih organizacija".²

Koncept održivog razvoja mora postati dominantna odrednica cjelokupne strategije razvoja Republike Hrvatske. Nastojanjem da se usmjerimo k održivom razvoju želi se ciljeve zaštite okoliša uskladiti s dugoročnim nacionalnim, socijalnim i ekonomskim interesima vodeći računa o tome da se okoliš nikada ne smije zaboraviti te da se okoliš ne smije ni zbog čega zanemariti. [6]

¹Directorate General XI of the European Commission

²UN World Commission on Environment and Development

4.1. Glavni pokazatelji i načela održivosti

Strateški pristup održivosti zahtijeva pravodobno definiranje područja djelovanja, ciljeva i ključnih dijelova u svrhu što bolje implementacije strategije na dano područje. Održivi razvoj je smislen ako pomaže demografskom i gospodarskom opstanku i određenom, makar postepenom porastu kvalitete života. Dakako, uzalud je i gospodarska održivost i poduzetnički uspjeh ako štete prirodnim osnovama života.

Dakle, održivim se razvojem općenito smatra tip razvoja koji svojim unutrašnjim strukturnim ustrojem i svojim ukupnim učincima smjera da samoga sebe dugoročno održava i reproducira, i stoga je potrebno definirati glavne pokazatelje održivosti koji su:

- bruto vrijednost proizvodnje (BDP),
- investiranje u javna poslovna i privatna dobra,
- udjel zaposlenog radno sposobnog stanovništva,
- radne kvalifikacije u dobi do 19 godina,
- očekivane godine zdravog života,
- stanovi ocijenjeni nepodobnim za stanovanje,
- stupanj kriminaliteta,
- emisije stakleničkih plinova,
- dani kad je zagađenost zraka umjerena ili visoka,
- cestovni promet,
- rijeke dobre ili dovoljne kvalitete,
- populacija divljih ptica,
- novi stanovi sagrađeni na nekad obrađivanoj zemlji,
- količina otpada,
- zadovoljstvo kvalitetom života (treba razvijati). [2]

Procesom transformacije odnosno razvoja, i nužnog pridržavanja fizičkih granica koje nameću ekosustavi, ideja održivog razvoja ovisi o kvalitativnom skoku sudjelovanja građana i o modernizaciji demokracije, odnosno politika održivog razvoja zahtijeva od pojedinaca dovoljno odgovornosti u prepoznavanju mogućnosti izvođenja te ideje i ostvarivanju onda kada taj pojedinac prepozna da su njegovi interesi neodvojivo povezani s interesima zajednice.

Moguće je stoga definirati stupnjeve održivosti prema načinu na koji se ljudski i prirodni resursi vrednuju. U tablici 4.1. prikazano je stupnjevanje održive tranzicije, u četiri faze počevši od vrlo slabe, slabe, snažne i vrlo snažne održivosti. U prvoj fazi ili fazi vrlo slabe održivosti, prirodni resursi se mogu smanjivati pod uvjetom da se nadoknađuju povećanjem ljudskog kapitala, zaliha ljudskog kapitala i prirodnog kapitala ostaje trajna u vremenu. Druga faza ili faza slabe održivosti uzima u obzir da bitni procesi za život (ozon, tropske šume) zahtijevaju zaštitu, dok snažna održivost ili treća faza smatra da korištenje prirodnih resursa treba biti nadoknađeno (pošumljavanje, recikliranje, smanjivanje nejednakosti). Posljednja faza, vrlo snažna održivost poistovjećuje se sa radikalnim ekologizmom.

Tablica 4.1. Stupnjevanje održive tranzicije³

	Politika	Ekonomija	Društvo	Diskurs
Faza 1 Vrlo slaba održivost	Prazna obećanja za integraciju zaštite	Manje šepRTLjanje s ekonomskim instrumentima	Nejasna svijest i slaba medijska pokrivenost	Korporatističke diskusijske grupe; Konzultacijske vježbe
Faza 2 Slaba održivost	Formalni zaštitari integracije i zadane mete	Značajno restrukturiranje mikroekonomskih procesa	Šire educiranje javnosti za buduće vizije	Okrugli stolovi; nepristrane grupe; nadzor parlamenta
Faza 3 Snažna održivost	Povezivanje integracije zaštite i čvrstih međunarodnih sporazuma	Puna ocjena životnih troškova; „zeleni“ troškovi pored nacionalnih obračuna	Integracija nastavnog plana; lokalne inicijative kao dio rasta zajednice	Uključivanje zajednice; spajanje inicijativa u razvijenom svijetu u razvoju
Faza 4 Vrlo snažna održivost	Čvrste međunarodne konvencije; nacionalne dužnosti skrbi; zakonska i kulturna potpora	Formalni prijelaz na održivi ekonomski obračun i nacionalni i međunarodni	Obuhvatan kulturni prijelaz na tehnološke inovacije i nove strukture zajednice	Inicijative pod vodstvom zajednice postaju norma

³O'Riordan 1996. [6]

Načela održivog razvoja su: načelo preventivnosti, predostrožnosti, cjelovitosti, poštivanja pravila, vrijednosti prirodnih izvora i biološke raznolikosti, zamjene ili nadomještanje drugim zahvatom, plaćanja troškova onečišćivanja javnosti i sudjelovanja.

Načela zaštite okoliša utemeljena su na: međunarodnom pravu zaštite okoliša, opće prihvaćenim načelima (spoznajama), uvažavanju znanstvenih otkrića inajboljoj svjetskoj praksi.

4.2. Ekološki održivi razvoj

Ekološka održivost, odnosno održivost kvalitetnog stanja u okolišu je potrebna i sama po sebi poboljšava blagostanje ljudi zaštitom sirovina koje se koriste za ljudske potrebe, što se može opisati primjerima: ne prekoračenja prirodnih kapaciteta kao spremnika za otpad, zadržavanje razine emisije otpadnih materija unutar asimilacijskog kapaciteta okoliša bez narušavanja stanja i održavanjem razine eksploatacije obnovljivih izvora unutar granica mogućnosti obnavljanja i slično.

S druge stranepromatra se gospodarska održivost. Široko prihvaćena definicija gospodarske održivosti svodi se na održavanje zaliha kapitala, dok novija odnosno moderna definicija dohotka već sama po sebi zadržava održivost jer govori o različitim vrstama kapitala (prirodni, društveni, ljudski kapital). Prirodni kapital se prije pojave ovakve promjene u razvoju nije vrednovao, a danas se u gospodarski sustav mora uključivati vrijednost prirodnog kapitala kako bi se osigurao održivi razvoj gospodarstva.

4.3. Uloga zaštite okoliša u održivom razvoju

Zaštita okoliša podrazumijeva održavanje prirodnih uvjeta i ravnoteže u biosferi uz racionalno korištenje svih resursa u procesu gospodarskog i društvenog razvoja.

Zaštitne mjere imaju zadatak sprječavanja štete a sastoje se od ograničenja dopuštene koncentracije onečišćivača osiguranja disperzije poboljšanja tehnoloških postupaka s obzirom na onečišćenje prijelaza na gospodarske djelatnosti, promjena prostornog rasporeda i sl. kao mjerilo za normativno utvrđivanje kvalitete okoliša danas se smatra da je najpogodnije odabrati dopuštenu gornju granicu koncentracije onečišćivala jer ona najbolje izražava stanje okoliša. Neophodno je napraviti detaljnu analizu mogućnosti društvene zajednice da plati određenu cijenu za smanjenje štetnih poremećaja u okolišu. Cijena ne smije biti tako visoka da postane kočnicom daljnjeg gospodarskog rasta. [4]

Kako očuvati okoliš: pod zaštitom okoliša podrazumijeva se održavanje prirodnih uvjeta i ravnoteže u biosferi uz racionalno korištenje svih resursa u procesu gospodarskog i društvenog života. Opterećenje okoliša ima svoj izvor u ljudskom djelovanju koje se odvija u obliku uzročnog lanca sve dok ne dođe u sukob sa zaštitnim mjerama, ovisnima o opterećenju okoliša. [3]

Problem upravljanja okolišem može se razumjeti samo ako se procesno orijentirani sustav upravljanja okolišem i strukturni elementi koji ga čine promatraju i provode koordinirano u skladu sa zadanim (ulaznim elementima) koji se posebnoj metodologiji procesiraju. Svako parcijalno i sektorsko (funkcionalno) rješenje koje se odnosi na obavljanje određenih funkcija, koje su dotičnom subjektu dodijeljene, ostaje nepotpuno. Očito je, da još uvijek nisu definirani jedinstveni procesi upravljanja okolišem jer oni su ta spona bez obzira kako su dijeljene funkcije pojedinim institucijama koja povezuju prirodne tijekove upravljanja kvalitetom okoliša gdje je zaštita okoliša samo jedan dio u procesu upravljanja. Politike okoliša kao čimbenik sustava upravljanja okolišem uvjetovane su i ostalim politikama konkretne države i odnosima nositelja vlasti prema okolišu. Posljedice politike su rezultati djelovanja niza čimbenika koji samo u svojoj potpunoj sukladnosti i interakciji daju potrebnu sinergiju kojom se postiže ili ne postiže kvaliteta okoliša na razini održivog razvoja. [7]

Proces upravljanja kvalitetom okoliša sastoji se od procesnih koraka obrade ulaznih zahtjev: planiranja i pripreme politike okoliša, donošenja politike i ciljeva okoliša, donošenja zakona i propisa, institucionalne izgradnje sustava i primjene, analize i poboljšanja.

Konstatirano je da je velika uloga ekološke održivosti i socijalne kohezije u rastu proizvodnje i zapošljavanje čemu su pridonijeli inovativni Eko učinkoviti proizvodi i procesi stvaranja proizvoda. Tvrdi se da eko inovacije mogu unaprijediti gospodarski rast, održati postojeće i stvarati nove poslove što pridonosi povećanju zaposlenosti.

Prioriteti djelovanja EU su: klimatske promjene, sprječavanje gubitka bioraznolikosti, ekološki učinci na zdravlje i održiva upotreba prirodnih bogatstava i upravljanje otpadom. Pored općih prioriteta svaka članica EU zbog svojih specifičnosti u stanju upravljanja okolišem utvrđuje svoje prioritete.

Trajno održivi razvoj čak i u svojim slabijim oblicima ima velike posljedice na način rada vlade. Ekološko upravljanje znači da treba temeljito ispitati institucije upravne postupke i proces donošenja odluka. Odgovorni za zaštitu okoliša moraju razmotriti način na koji poimaju svijet tako da se ekološki razlozi integriraju u vladu i prožimaju proces rutinskog donošenja odluka u svakom sektoru. Ukratko da bi se postigla ekološka integracija zaštite potrebna za trajno održivi razvoj vlada se mora najprije sama transformirati.

Širi mehanizmi za postizanje bolje integracije: prvo putem organizacijske reforme kao što je osnivanje novih ministarstava okoliša i dominiranje novih vladinih radnih tijela; drugo primjenom administrativnih tehnika, osobito putem procjene utjecaja na okoliš, procjene ekološkog rizika i na analize troškova i koristi.

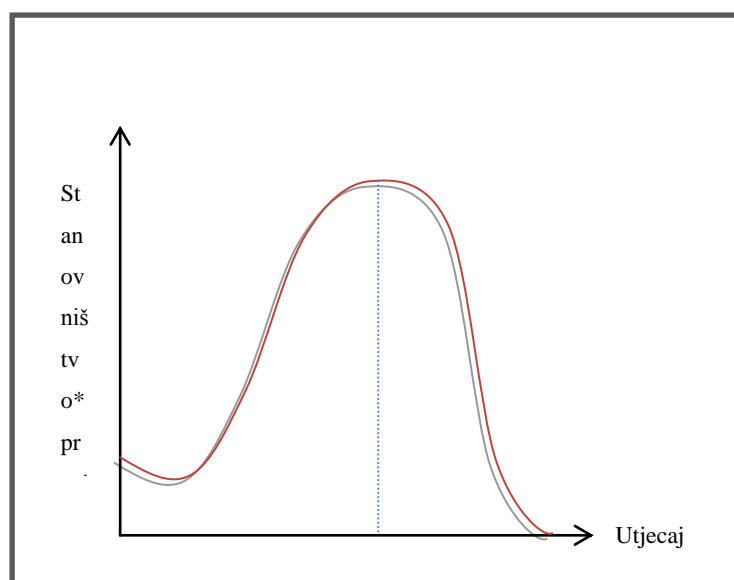
Procjena utjecaja na okoliš: Sustavna ne tehnička procjena temeljena na opširnim konzultacijama s ugroženim interesima za predviđanje utjecaja na okoliš predloženog projekta kao što je brana ili autocesta. Procjena ekološkog rizika moguće štete za ljudsko zdravlje i okoliš od izlaganja nekim tvarima kao što su nitrati u vodi za piće.

5. ZNAČAJKE EKONOMIKE OKOLIŠA

5.1. Ekonomika zaštite okoliša

Ekonomika okoliša (engl. *environmental economics*) je znanstvena grana ekonomskih znanosti koja proučava ekonomske zakonitosti u korištenju prirodnih resursa i zaštiti okoliša. To je znanost o gospodarenju okolišem i prirodnim resursima. Osnovna pretpostavka na kojoj se temelji ekonomika okoliša je opće prihvaćena spoznaja da „*okoliš nije entitet koji je odvojen od gospodarstva, već sve promjene koje se događaju u gospodarstvu utječu na okoliš i obratno*“.[6]

Proučavanje ekonomskih aspekata zaštite okoliša te strožeg ekološkog zakonodavstva zahtjeva u cilju razvoja i gospodarskog rasta, potrebno je ispravljanje ekološke i ekonomske neravnoteže, odnosno provesti temeljite promjene u gospodarstvu i međunarodnim odnosima. Ekonomika zaštite okoliša važan je faktor u odlučivanju i uspostavljanju ravnoteže održivog razvoja. Na slici 5.1 prikazana je globalna krivulja blagostanja, ekonomski rast i štetni utjecaj (na vodoravnoj osi) te dobrobiti od aktivnosti (na vertikalnoj osi). Također opisuje globalnu ekspanziju i prirodnog kapitala te maksimalnim blagostanjem čovjeka unošenjem prirodnog kapitala i smanjenje blagostanja zbog prevelikog korištenja resursa tako i negativnog ekološkog učinka.

Slika 5. 1. Globalna krivulja blagostanja

Neodrživ pritisak, manifestira se narušavanjem okoliša i javlja se postupno smanjenje ljudskog blagostanja, pa u tome slučaju prirodni resursi postaju oskudni i skupi.

To je u suprotnost s neoklasičnim stajalištem, prema kojem se narušeni okoliš može popraviti ili supstituirati i prema kojem su tehnološka poboljšanja veća od oskudnosti resursa i rastuće cijene. [3]

Kvaliteta okoliša i prirodni resursi općenito nisu sposobni za obnovu ili supstituciju, te se do mjere bogatstva ne može se doći oduzimanjem smanjenja prirodnoga kapitala od povećanja stvorenoga kapitala.

Korištenje fizičkih mjera elastičnosti ekosustava i količine resursa te usporedba s pritiscima stanovništva i potrošnje kao njihovim mjerama održivosti. Dakle oslanjanje na fizičke mjere, bilo količina resursa bilo apsorpcijskih kapaciteta spremnika u okolišu, kako bi se procijenili je li ili nije održiva uporaba prirodnog kapitala. Ako za prirodne resurse na horizontu ne postoje dobri supstituti dok je potražnja velik dio tekuće ponude tada je upotrebljavanje resursa neodrživo.

Neodrživi razvoj je moguće razumjeti kao razvoj koji svojim vlastitim značajkama, svojom strukturalnom biti ugrožava samoga sebe, ugrožavajući dugoročno svoje vlastite pretpostavke glede prirodnih osnova, te koji vodi k tome da takav kakav je danas, u budućnosti neće više biti moguć. Ako se apsorpcijski kapacitet spremnika u okolišu premaši, što bi dovelo do dugoročnih promjena u okolišu od nagomilanih onečišćivača tada je upotreba tih spremnika neodrživa. [4]

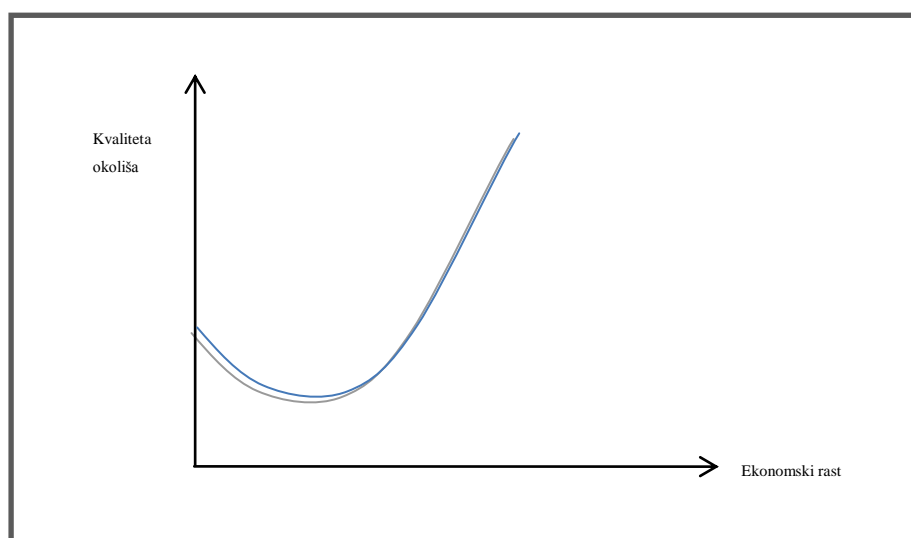
Jedno od temeljnih načela održivog razvoja je čuvanje kapaciteta zemlje, budući da zemlja ima ograničene resurse i da potrošnja bazirana na ekonomskom rastu ne može trajati vječno. Granice vlastitog kapaciteta zemlje biti će prije ili kasnije dosegnute neodrživim pristupom jer postoje tri ograničenja koja je moguće pretpostaviti:

1. neobnovljive prirodne resurse koji se mogu iscrpiti,
2. problemi okoliša koji se očituju onečišćenjem i mogućnošću apsorpcije onečišćenja bez većih posljedica, i
3. obnovljivi resursi koji se zbog nekontroliranog iskorištavanja ne mogu reproducirati ili daju sve manje prinose.

Smanjenje kapaciteta okoliša može se predvidjeti u slučaju rasta stanovništva i industrijskog razvoja u kombinaciji s onečišćenjem. Uz pretpostavku da je ekonomski rast u izravnoj vezi s kvalitetom okoliša gledajući tri makroekonomska cilja: punu zaposlenost,

stabilnost cijena i ekonomski rast, može se također pretpostaviti da takav ekonomski rast pozitivno utječe na bolju kvalitetu okoliša, jer se razvojem zajednice potiče razvoj ekološke svijesti uz novu perspektivu, materijalne mogućnosti očuvanja okoliša (iako bi u početku prirodni resursi bili siromašniji). Nije moguće imati neograničenu zamjenu prirodnog kapitala stvorenim kapitalom.

Odnos između kvalitete okoliša i ekonomskog rasta može se prikazati krivuljom na Slici 5.2.⁴, gdje je vidljivo da ekonomskim rastom dolazi do degradacije kvalitete okoliša, što je pretpostavljeno ranije.

Slika 5. 2.Kvaliteta okoliša u odnosu na ekonomski rast

Pravila upravljanja zaštitom okoliša upućuju na to da ne smije doći do smanjenja zaliha resursa i smanjenja kapaciteta okoliša, odnosno da se to pravilo može samo djelomično nadomjestiti zamjenom prirodnog kapitala, kapitalom koji je stvorio čovjek, odnosno tehnološkim napretkom kao mogućnošću smanjenja korištenja prirodnih resursa. Prikazana jednačba 4.1. označava vezu kvaliteta okoliša, stanovništva i ekonomskog rasta, utjecaj na okoliš u točki vremena (EI), stanovništvo (P), potrošnja po stanovniku (C) i utjecaj na okoliš po jedinici potrošnje (T). [3]

$$EI = P * C * T \quad (4-1)$$

⁴Loucks i dr., Sustainability perspectives for resources and business, 1998.

U okviru ekološke ekonomije zagovara se održavanje optimalnih a ne postojećih zaliha prirodnog kapitala kao temeljnog uvjeta gospodarske održivosti. Postoje također čvrsti razlozi očuvanja postojećih zaliha kapitala. U siromašnim zemljama u razvoju, odnosno one koje su ovisne o raspoloživosti prirodnih resursa, optimalne zalihe će biti veće od postojećih.

Mikroekonomski aspekti ekonomike okoliša

Ekonomika okoliša koristi metode mikroekonomije da bi se mogla utvrditi optimalna razina onečišćenja okoliša, odnosno da bi dala znanstvene podloge za utvrđivanje politike zaštite okoliša na lokalnom, nacionalnom ili međunarodnom planu.[5]

Korisnost nekog ekološkog dobra ili usluga za potrošača izražava u cjelini dobra, odnosno spremnosti potrošača da plati ta ekološka dobra ili uslugu. Ekološka se dobra često ne mogu ili se teško mogu zamijeniti drugim proizvodom, odnosno potražnja za mnogim ekološkim dobrima je neelastična. Utvrđivanje vrijednosti tih ekoloških dobara predstavlja se individualnom krivuljom potražnje, koja izražava potrebe pojedinaca odnosno, različita spremnost plaćanja pojedinaca za ista ekološka dobra.

Ukusi ili sklonosti ljudi pogotovo po pitanju zaštite okoliša ovise o mnogim čimbenicima, npr. psihološke naravi, povijesnom nasljeđu, ekološkom obrazovanju, etičnosti itd. teško opisati i utvrditi ali su ipak relevantne kategorije. Oni ovise o iskustvu i informacijama koje se vremenom dobiju o kvaliteti pojedinog ekološkog dobra ili usluge.

Prema tome informacije i psihološki utjecaj su značajni za otkrivanje za ekološkim dobrima i uslugama. Krivulje su zakrivljene, a ne pravocrtne. Za većinu pojedinaca postoje jaki motivi koji utječu na njihovu potražnju za pojedinom vrstom ekoloških dobara (mišljenje prijatelja i rodbine, osjećaj građanskih dužnosti, društvene odgovornosti i slično). Potražnja za ekološkim dobrima i uslugama ovisi o brojnosti individualnih i društvenih čimbenika.

Razmatranje stanja i kvalitete okoliša gleda se po skupnom ponašanju ljudi, ne individualne sklonosti pojedinaca, zbog toga što je u tom slučaju zanimljiva ukupna

potražnja ili ukupna spremnost plaćanja ekološkog dobra određene skupine ljudi. Ukupna spremnost plaćanja tako se dobiva zbrajanjem potražnje svih ljudi promatrane skupine.

Tehnologija proizvodnje najviše utječe na izgled graničnog troška a ima veliku važnost u ekonomici okoliša. Način proizvodnje s manjim štetnim utjecajem na okoliš uz pad krivulje graničnog troška omogućava gospodarski rast i smanjenje ukupnog proizvodnog troška.

Eksternalije ili vanjski učinci

Onečišćenje je definirano kao negativna eksternalija odnosno negativan element okoliša koji je proizveo čovjek i koji se ne plaća, a naziva eksternalijom jer zbog njega postoje troškovi koji su eksterni u odnosu na transakciju između proizvođača i potrošača proizvoda koji onečišćuje. Tržišni sustavi mogu stvarati onečišćenje jer se mnogi prirodni utrošci u proizvodnju dobara i usluga poput zraka i vode podcjenjuju, a budući da nitko ne posjeduje te resurse kada država nema propisa ili pravne zaštite žrtava onečišćenja industrija ih može upotrebljavati slobodno zanemarujući eksterne troškove uzrokovane drugima.

Svako gospodarstvo ovisi o ekološkom sustavu u koji je ukorijenjeno na dva ključna načina. Procesi ljudske proizvodnje i potrošnje ovise o okolišu kao izvoru sirovina dok se okoliš upotrebljava kao spremnik za otpadni materijal. Izvori i spremnici čine prirodni kapital. Onečišćenje je pretjerana upotreba spremnika a degradacija resursa je pretjerano iscrpljivanje izvora. U tom smislu onečišćenje i degradacija dvije su strane istog procesa, pretjeranog iskorištavanja prirodnog kapitala.

Osiguranje održivog razvoja zahtijeva da troškovi i koristi od onečišćenja okoliša imaju svoje mjesto u cijenama proizvoda i u društvenim računima pomoću tzv. internalizacije ekoloških eksternalija.

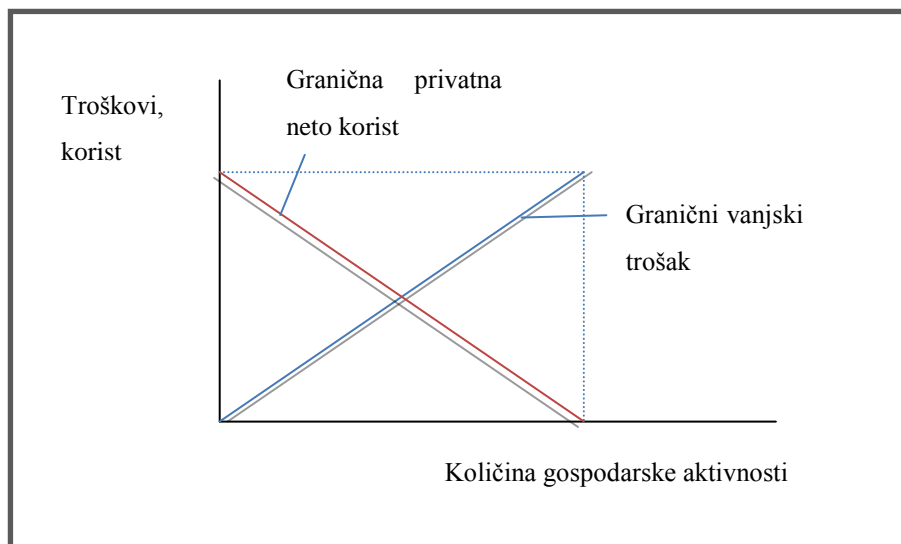
Internalizacija je postupak kojim se eksterni troškovi i koristi uključuju u kalkulaciju cijena proizvoda i tako potiču proizvođači i potrošači da svoje ponašanje prilagode optimalnom odvijanju proizvodnje i potrošnje u skladu s modernim ekološkim zahtjevima. [7]

Eksternalije (vanjski učinci degradacije okoliša) rezultat su potrošnih i proizvodnih aktivnosti, koje su nedovoljno vrednovane na tržištu. To znači da tržišne cijene ne sadrže stvarne vrijednosti (štete i koristi- vanjske učinke) nastale proizvodnom odnosno potrošačkom aktivnosti. Također mogu se objasniti da ni tržišni mehanizmi ni vlast ne vrednuju okolišne izvore niti uključuju te troškove u cijenu proizvoda i usluga.

Ekonomski optimalno onečišćenje okoliša

Onečišćenje okoliša se zbog stalne i nužne gospodarske aktivnosti ne može se u potpunosti izbjegnuti. Fizičko onečišćenje okoliša ne mora nužno značiti postojanje i ekonomsko onečišćenje odnosno da postoje vanjski troškovi.

Postoji razlika između privatnog i društvenog troška koje onečišćenje izaziva, da onečišćivači i oštećene strane mogu biti tvrtke i pojedinci. Ukoliko ne dođe do korekcije vanjskih troškova (ekoloških šteta) onečišćivač će i dalje obavljati svoje aktivnosti ostvarivat maksimalnu privatnu korist, dok je optimalna korist mjesto sječenja dvaju krivulja. Na slici 5.3. prikazano je kako fizičko onečišćenje ne znači nužno i vanjski trošak (odnosno ekonomsko onečišćenje).

Slika 5. 3. Prikaz definicije optimalnog onečišćenja

Tržište kao regulator onečišćenja okoliša

Društveno optimalna razina onečišćenja ne može se poistovjetiti s privatnim interesima onečišćivača jer postoje vanjski troškovi ekološke štete, odnosno eksternalije. Zbog toga je potrebna društvena državna intervencija u području zaštite okoliša. U nekim

se dijelovima može dokazati da tržište samo po sebi može postići i optimalnu razinu onečišćenja.

Ako posjeduju vlasničko pravo onaj kome se nanosi šteta, tada će onečišćivač morati platiti onomu komu se nanosi šteta, tj. strane će se morati tržišno nagoditi.[5]

Ekonomski instrumenti

Tržište samo bez državne intervencije ne može riješiti probleme vanjskih troškova, te je zbog toga potrebno (teoretski i praktično) pronaći neke instrumente koji bi mogli dovesti do društveno optimalne razine onečišćenja. Tržišni instrumenti ugrađuju se u cijenu dobra i proizvoda, njegove vanjske troškove okoliša u troškove proizvodnje i upotrebe.

Instrumenti koji osiguravaju bolju kontrolu onečišćenja, veći poticajni efekt, povećanje prihoda te internalizaciju ekoloških troškova. Vrste ekonomskih instrumenata politike zaštite okoliša su:

- a. Ekološki porezi/naknade
- b. Ekološki polog (depozit)
- c. Utržive dozvole (trgovanje emisijama)
- d. Subvencije (poticaj) za zaštitu okoliša
- e. Ekološko osiguranje.

Kako odrediti visinu ekonomskih instrumenata a da se pri tom ne stvore neopravdano visoki dodatni troškovi gospodarstva, odnosno da se ne odredi tako niska razina koja neće moći osigurati saniranje nastale štete na okolišu zbog onečišćenja, a i koja će biti stimulativna i poticajna za onečišćivača.

Treba postojati prihvatljiva razina onečišćenja i poreza a ne optimalna. Oporezivanje onečišćivača zamjenjuje se ekološkim standardima.

Optimalan je porez jednak graničnom vanjskom trošku, odnosno granično šteti uzrokovanoj onečišćenjem na optimalnoj razini onečišćenja.

Ako onečišćivač ima pravo obavljati gospodarsku aktivnost i ima vlasništvo nad prostorom tada ima pravo i optimalno onečišćivati okoliš bez plaćanja poreza. U slučaju neoptimalnog onečišćenja okoliša mora platiti porez, što se najčešće definira zakonom.

Ako onečišćivač nije vlasnik okoliša tada se porez pretvara u pristojbu koja omogućava onečišćivaču da koristi okoliš i da optimalno onečišćuje. [10]

Ekološki porezi

Trošarina na korisnika: naknada koja se plaća za troškove obrade, skupljanja i odlaganja otpada ili drugog ekološkog upravljanja.

Trošarina na emisiju: trošarina na odlaganje štetnih tvari u zraku, vodu ili tlo, izravno povezana s kvalitetom i kvantitetom štetnih stvari.

Trošarine na proizvode: trošarina na štetne proizvode

Prijenosne emisijske dozvole: ekološke kvote ili limiti onečišćenja s kojima se može trgovati.

Depozit povrat: depozit plaćen na zagađujući proizvod koji se vraća ako se proizvod vrati na odgovarajuće mjesto nakon upotrebe. [6]

Cilj je tržišnih instrumenata da spriječe tržišni neuspjeh primjenom načela da zagađivač plaća. Slabosti ekonomskih razloga za tržišne instrumente: informacijska asimetrija tjera regulatore da upotrijebe razna sredstva za dobivanje važnih informacija od zagađivača o njihovom ponašanju. Tržišni instrumenti su korisniji u postizanju ekoloških ciljeva od propisa, imaju tehničke i praktične slabosti, a postoje i ozbiljne političke prepreke koje sprječavaju širu primjenu.

Ekonomski instrumenti mogu imati učinak u pokriću ekoloških troškova, poticajni ili fiskalni učinak. Glavni razlozi za njihovo uvođenje je internalizacija ekoloških troškova poticajni efekt, osiguranje veće kontrole onečišćenja, povećanje prihoda.

Dok zeleni porezi određuju cijenu i zatim dopuštaju fluktuaciju količina onečišćenih tvari, ekološke dozvole kojima se trguje određuje najprije maksimalnu količinu onečišćenih tvari a zatim omogućuju tržišnu regulaciju cijene.

5.2. Analiza ekološkog utjecaja na okoliš

Rizik i neizvjesnost nigdje se tako ne očituju kao u području zaštite okoliša. Često se ne može predvidjeti kakve će posljedice na okoliš proizaći iz određene politike ili zamišljenog i poduzetog projekt. Velikim dijelom do te neizvjesnosti dolazi zbog toga što se ne može unaprijed znati na koji način funkcionira ekološki sustav i kako će supstance koje proizvodi čovjek djelovati na okoliš.

Opseg mogućih ishoda može biti velik ili mali tako se u projektima i politici zaštite okoliša može računati na postojanje određenih neizvjesnosti njihovih učinaka: neizvjesnost vrste i intenzitetučinaka, nepovratnost nekih učinaka, neizvjesnost glede opsega učinaka. Pojmovi rizik i neizvjesnost često se koriste u ekologiji.

Iako su za kvalitetne ekološke odluke potrebne kvalitetne i sveobuhvatne akcije, nedostupnost ili nepouzdanost informacija, gotovo će uvijek omogućiti ispravno odlučivanje.

Upravljanje onečišćenjem okoliša tj. izvorima onečišćenja, preventivnom, čišćenje okoliša i regulativom zaštite okoliša, ovisi o čovjekovoj sposobnosti da zna točno odrediti postojanje onečišćenja na konkretnoj lokaciji te njegovu štetnost za ljude i okoliš.

Upravljanje okolišem počinje skupljanjem i analizom uzoraka, te skup različitih mjera na temelju kojih se iz velikog broja pojava u okolišu smještenih u vremenu i prostoru uzima manji uzorak koji mora biti reprezentativne skupine.

Ekološki utjecaj može biti posljedica bilo koje društvene radnje ili gospodarske aktivnosti. Ako se istražuje kako će pojedina radnja donošenje ekološkog zakona, uvođenje nove tehnologije, uvoz robe, utjecati na određeni gospodarski sustav, govori se o analizi ekonomskog utjecaja. Neki od primjera: ekološke regulative na zapošljavanje, utjecaj ekoloških standarda na troškove proizvodnje ili uvođenje novog načina pakiranja. Na globalnoj razini važno je ispitati kako kontrola ugljičnog dioksida može utjecati na stopu ekonomskog rasta bogatih i siromašnih zemalja. U većini zemalja obično se u studijama utjecaja na okoliš obuhvaćaju svi ekonomski i ekološki utjecaji i rizici koji su relevantni za tu radnju ili objekt.

Ta se analiza koristi da bi se izračunali troškovi za različite razvojne ili ekološke alternative s ciljem da se prikažu u realnim brojkama (npr. troškovi za milijun m^3 vode isporučene kroz gradski vodovodni sustav). Primjena u praksi: isplati li se istraživati i izbušiti novi izvor vode ili izgraditi novi spremnik ili priključiti na vodovod susjednog grada.

Za ovu bi se analizu moglo reći, nezna se kolika će biti novčana korist od pojedine alternative, no zna se da bi drukčija rješenja izazivala manji trošak pa će se jedno ili više takvih rješenja odabrati. Tom se analizom mogu uspoređivati različite tehnologije koje se koriste za smanjivanje emisija i odabrati tehničko rješenje koje zadovoljava načelo jednakih graničnih vrijednosti. Bez izrade te analize ne može se odgovoriti na pitanje učinkovitosti tehničkog rješenja za smanjenje emisija. Četiri temeljna postupka analize: jasno se mora specificirati projekt ili program, opisati količinski ono što ulazi u program projekt i što program daje, procijeniti društvene troškove i koristi alternativnog programa ili projekta te usporediti troškove i koristi programa ili projekta.

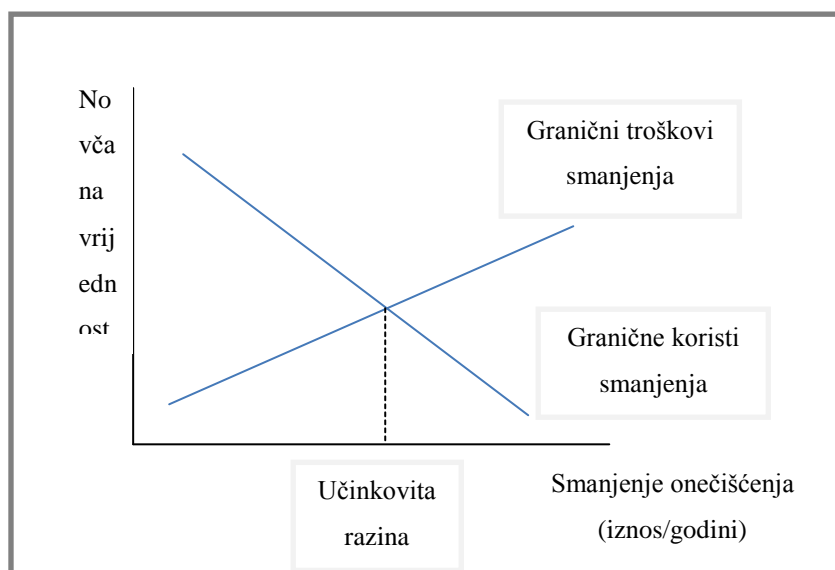
Postupci procjene koristi i troškova mijenjali su se s vremenom u skladu s razvojem i sazrijevanjem te analize. *Cost benefit analysis*(engl.) je postala glavno oruđe za ekonomski program upravljanja prirodnim resursima (programi kontrole hrane, navodnjavanja, hidroenergetski izvori, poboljšanja postrojenja ili projekti za uvođenje alternativnih energija). Ona je integralan dio analize ekoloških utjecaja kojom se procjenjuju razvojni programi države i privatnog sektora na resurse prirodnog okoliša. Analiza uključuje procjenu, trajanje i usporedbu svih koristi i troškova određenog projekta ili programa. [3]

Problem koji se javlja je kako utvrditi optimalnu veličinu odnosno opseg programa gdje bi troškovi smanjenja emisija bili optimalni te kako procijeniti i uspoređivati troškove koristi koji se pojavljuju u različitom vremenskom razdoblju. Jedan od čimbenika koji se također pojavljuje i koji nije lako točno utvrditi jest opseg osjetljivosti današnjeg naraštaja prema potrebama budućih naraštaja, društvena svijest vrednovanje okoliša.

Nadalje, kako monetarno izraziti vrijednost okoliša, kad se na mnoga ekološka dobra tržišna tehnika vrednovanja robe i usluga pomoću cijena ne može se primijeniti. Ekonomsko monetarno vrednovanje netržišnih ekoloških dobara prilično je nesavršeno, posebice ako se procjenjuju određena ekološka dobra zajedno. Pri utvrđivanju ukupne ekonomske vrijednosti okoliša ili ekoloških dobara, treba imati na umu da priroda ima primarnu vrijednost za održavanje cjelokupnog života, primarne se vrijednosti prirode ne mogu izravno procijeniti. Uporabna vrijednost okoliša podrazumijeva vrijednost koju ljudi pridaju nekom ekološkom dobru kad im služi u praktične svrhe. Uporabna vrijednost može se mjeriti spremnošću plaćanja za korištenje tog ekološkog resursa.

5.3. Standardi učinkovitost i sigurnosti

Društvo je spremno podnositi onečišćenje jer je to važan popratni proizvod nekih dobara ili usluga koje ljudi žele i zbog toga što čišćenje nije besplatno. Krivulja ponude za čišćenje onečišćenja je upravo granični trošak krivulje smanjenja te ona pokazuje povećani trošak za društvo zbog eliminiranja dodatnih jedinica onečišćenja. Taj će trošak odrediti raspoloživa tehnologija za nadzor onečišćivača. Krivulja bi se na primjer pomaknula prema dolje prema osi xx ako se otkriju jeftiniji načini smanjenja onečišćenja. Društvo pak s druge strane traži smanjenje onečišćenja. Pokazuje rastuće štete nanесene ljudima ili okolišu kao rezultat smanjene količine čišćenja. Položaj krivulje ovisi o mnoštву faktora poput broja pogođenih organizama, vremenskih prilika i obrambenih mjera koje poduzimaju pogođeni. [3]

Slika 5. 4. Granični troškovi i koristi čišćenja onečišćenja, opći slučaj

Učinkovita količina onečišćenja iz proizvodnje željenog proizvoda pojavit će se upravo u točki u kojoj su dodatni troškovi smanjenja jednaki dodatnim koristima smanjenja. Svako veće smanjenje i dodatni troškovi koje bi snosili članovi društva nadilaze dodatne novčane koristi, svako manje smanjenje i pojave bi se neto društvene novčane koristi koje se mogu dobiti. Nadzor onečišćenja ima oportunitetne troškove koji se moraju usporediti s koristima zaštite okoliša odnosno uspoređuje novčani učinak onečišćenja na zdravlje.

Standard sigurnosti

Potiče više iz zanimanja za pravednost a manje za učinkovitost. Nužan pri zaštiti osobne slobode, ali po je definiciji neučinkovit. Podizanje prava uključuje namjenu prevelikog dijela ukupnih društvenih sredstava za zaštitu okoliša. Zanimaruje formalne usporedbe koristi i troškova da bi se držao cilja zasnovanog na zdravlju koji određuje izravni politički postupak.

Usporedbom ta dva standarda onečišćenje, može se reći da je standard sigurnosti opasnost za granične troškove te ima najstroži odnos prema rastu, dok nema dugoročni utjecaj na zaposlenost. Također po standardu sigurnosti korist žrtve i proizvođača onečišćivača nije jednaka, a teško je postići i usklađenost s javnim mišljenjem.

Primjena standarda učinkovitosti i neoklasične održivosti zahtijeva potpuni izračun troškova i koristi od zaštite okoliša, dakle znati mjeriti troškove i koristi što se ne odnosi na ciljeve sigurnosti i ekološke održivosti, a normativni standardi kvalitete okoliša prikazani su u tablici 5.1.

Tablica 5. 1. Normativni standardi kvalitete okoliša

Standard	Primjena
Učinkovitosti	Analiza troškova i koristi
Sigurnost	Procjena rizika
Neoklasična održivost	Analiza odnosa troškova i koristi
Ekološka održivost	Uspoređivanje količine resursa u odnosu na rast stanovništva i potrošnju

5.4. Mjerenje koristi i troškova zaštite okoliša

Mjerenja koristi zaštite okoliša

Koristi od nadzora onečišćenja mogu se podijeliti na dvije vrste: tržišne koristi i netržišne koristi. Izravni se troškovi smanjenja onečišćenja mogu mjeriti pomoću povećanog izdatka povezanog s novim mjerama za nadzor onečišćenja i dodatnih kadrova potrebnih za osiguranje poštovanja zakona. Neizravni se troškovi od utjecaja na proizvodnost i zaposlenost mogu samo izvesti.[3]

Mjerenje troškova zaštite okoliša

Analiza troškova i koristi, je odavno utemeljena tehnika koja se može primijeniti gotovo na svaku odluku, a povijesno je sklona zanemariti ili podcijeniti troškove zaštite okoliša omogućujući prođu mnogim štetnim projektima. Proširena analiza troškova i korist, koja ispravno procjenjuje ekološke vrijednosti može biti izvrstan način zaštite okoliša. Vrednujući okoliš u istoj valuti kao i druge troškove odgovorni moraju gledati izvan uske ekonomske koristi projekta da bi dobro razmotrili njegove ekološke posljedice.

Slučaj okoliša za tri tehnike je dvostruk, one nude racionalno sredstvo za ugradnju ekoloških faktora, osobito onih koje obilježava znanstvena nesigurnost, u formalni proces odlučivanja i stoga bi one trebale potaknuti na redovitije predviđanje i rješavanje ekološke posljedice svoga djelovanja.

Cijena modela održivog razvoja je visoka ako se rashodi razmatraju na kratak tok. Ipak, ako se te investicije promatraju u duljem razdoblju, moći će se postići bolji rezultati i druge ekonomske koristi od djelotvornijeg korištenja energijom i recikliranja. Ako se u praksi uvodi model održivog razvoja, potrebno je osigurati i sredstva za izobrazbu, zapošljavanje stručnjaka itd. S obzirom na to da su ekološki problemi zemalja u regiji slični, potrebna je koordinacija njihovih politika zaštite okoliša da bi se prioritetni problemi rješavali na jedinstven način. [6]

Ukupna ekonomska gospodarska vrijednost okoliša ne odnosi se samo na vrednovanje sklonosti koje pokazuju ljudi prema uporabnoj vrijednosti okoliša.

6. POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA

Povećani utjecaj na okoliš, ograničeno znanje o prirodi i o njezinim organizacijskim i samoregulacijskim oblicima, te pomanjkanje spoznaje o mogućim posljedicama utjecaja na okoliš, zahtijeva provedbu takve politike zaštite okoliša kojom će omogućiti uspostavu prirodnog sklada s okolišem. Razvijanje svijesti o ograničenosti resursa nastaje uz iskustvo ljudi vezano s početnim ekološkim problemima koje je u stvari realna spoznaja o granicama rasta.

Ako politika zaštite okoliša uzima kao objekt zaštite ekološke sustave, bez obzira na njihovu korisnost na čovjeka, govori se o zaštiti prirode, a ako je objekt zaštite usmjeren na okolinu s obzirom na interese ljudi, govori se o zaštiti okoliša. U prvom se slučaju govori o ekocentričnoj politici zaštite okoliša a u drugom o antropocentričnoj. [7]

Tablica 6.1 Razlika između zaštite prirode i zaštite okoliša⁵

Osnovne razlikovne karakteristike	Zaštita prirode	Zaštita okoliša
Objekt	Priroda i krajobraz kao sustav aktivnosti u prirodnim razvijenim tokovima po znanstveno ekološkim, etičkim i estetskim kriterijima	Okoliš kao sustav odnosno u vezi s ljudskim potrebama ili interesima s obzirom na prirodu
Mjerila vrijednosti	Pretežito ekocentrična = vlastito pravo prirode	Pretežito antropocentrična = prema interesima ljudi
Ciljevi	1. Nesmetan razvoj 2. Prirodna mogućnost cirkulacije u prirodi na temelju samoregulacije	1) Trajan razvoj okoliša 2) Materijalna učinkovitost cirkulacije u prirodi
Metodika zaštite	Pretežno „ekološka“ rješenja- samoregulacija	Pretežno tehnička rješenja (tehnologija okoliša)

Politika zaštite okoliša prije svega utvrđuju ciljeve zaštite okoliša, a kakvi će ti ciljevi biti ovisi o mnogo čimbenika a prije svega o:

- razini gospodarskog i društvenog razvoja,
- razvijenosti ekološke svijesti,

⁵Lončarić, Horvat, Osnove prava okoliša

- utjecaju međunarodnog sustava zaštite okoliša i o
- dosadašnjoj ugroženosti ekoloških sustava i okoliša.

Vremenski gledano, ciljevi politike zaštite okoliša mogu biti dugoročni na temelju kojih se utječe na cjelokupni gospodarski i društveni razvoj, te kratkoročni i srednjoročni, godišnji na temelju kojih se najprije štite najugroženiji ekosustavi i utječe na izrazite onečišćivače okoliša.

U politici zaštite okoliša prevladavaju tri teorije koje istodobno pokazuju i kakav je odnos čovjek prema okolišu: antropocentrična, ekocentrična, ekološko ekonomska teorija. Politika zaštite okoliša obuhvaća elemente: osnovne ciljeve i načela politike, nositelje politike, sredstva i programe za provedbu politike.

Da bi se nadalje uspješno mogla voditi politika zaštite okoliša potrebno je primjenjivati načela ili osnovna pravila vođenja politike: preventivnosti, opreza, uzročnosti.

Suvremena politika zaštite okoliša treba postići ciljeve: održivi razvoj gospodarskog i društvenog sustava, zaštitu pojedinih ekosustava i trajno očuvanje biološke raznolikosti, zaštitu i racionalno korištenje prirodnih izvora (voda, zrak, tlo) te održavaju njihove ekološke stabilnosti, zaštitu od štetnih utjecaja na kulturne i estetske vrijednosti krajobraza i razvoj ekološke svijesti.

Većina razvijenih zemalja i znatan broj zemalja u razvoju primjenjuju aktivnu politiku zaštite okoliša. Zaštita okoliša neposredno je povezana s načinom proizvodnje i potrošnje, dinamikom ekonomskog rasta, jačanjem ekološke svijesti itd. Uspješna se politika zaštite okoliša može voditi samo u jedinstvu s gospodarskom politikom odnosno cjelokupnom društvenom politikom razvoja. Politika zaštite okoliša tako je postala sastavnim dijelom gospodarske i opće društvene politike razvoja.

Izbor i razvoj sredstava (instrumenata) politike zaštite okoliša ovisi o specifičnostima svake zemlje, o njezinim političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim prilikama.

6.1. Instrumenti politike zaštite okoliša

Radi zaštite okoliša razvijeni su brojni instrumenti kojima se provodi politiku zaštite okoliša. Koje će se instrumenti koristiti zavisi o tome za koju će se strategiju i opredijeliti. Instrumenti (sredstva mjere) politike zaštite okoliša mogu se podijeliti u četiri osnovne skupine:

- regulacijski instrumenti,
- ekonomski instrumenti,
- samoregulacijski instrumenti i
- institucionalni mehanizmi.

U idealnom smislu instrumenti politike zaštite okoliša trebali bi se temeljiti na kriterijima: političke realnosti, ekonomske i ekološke učinkovitosti, prilagodljivosti te pravednosti.

Regulativa je najviše korišteni instrument politike zaštite okoliša. Šire definirana, regulativa uključuje svaki pokušaj vlade da utječe na ponašanje poslovnih subjekata ili građana. Okolišni standardi utvrđuju granice ukupne koncentracije onečišćivača dopuštene na nekom području. Izbor instrumenata provedbe zaštite okoliša samo je djelomice tehničko pitanje za izbora instrumenata koji pruža najučinkovitije ili najkorisnije sredstvo za postizanje ciljeva zaštite.

Ekonomski instrumenti su ključni za okolišno prihvatljiv razvoj, pomažu u internalizaciji troškova okoliša, često troškovno učinkovitiji od tradicionalnih instrumenata politike, povećavaju prihode za ulaganja u zaštitu okoliša, odnosno za javne rashode, spojivi sa sadašnjim trendovima prioriteta u reformama upravljačkog sustava, te imaju pozitivne učinke na inovacije i konkurentnost itd. Važan segment institucionalnog mehanizma zaštite okoliša je i sustav ekološke informatike i statistike.

U visoko razvijenim industrijaliziranim gospodarstvima instrumenti zakonske regulative čine osnovne temelje politike zaštite okoliša kao i da su postojeći zaokreti u praksi provedbe te regulative rezultat promjene u gospodarstvu i koncepciji zaštite okoliša.

Doduše, u kontroli onečišćenja tržišni instrumenti politike zaštite okoliša posjeduju bitne prednosti jer su jeftiniji i daju poticaje za tehnološke inovacije. Bez obzira na to, često se favoriziraju regulacijski instrumenti.

U svim industrijskim zemljama instrumenti čine osnovu politike zaštite. Ipak se tržišni (ekonomski) instrumenti sa stajališta ekonomske teorije mogu pokazati najjeftinijim rješenjima za zaštitu okoliša. Bez obzira koji će se instrumenti politike zaštite okoliša primjenjivati ili više njih, prijeko je potrebno onečišćivače okoliša informirati i educirati kako bi razumjeli cijeli sustav zaštite okoliša.

U idealnom smislu, odgovarajuća politika i njezini instrumenti trebaju se temeljiti na općim načelima politike zaštite okoliša kako bi se ostvarili zacrtani društveno prihvatljivi ciljevi u pogledu kvalitete okoliša. Učinak određenog niza instrumenata politike zaštite okoliša ovisit će o tome kako će se instrumenti uklopiti u gospodarski sustav, tj. kakva će biti politička podrška da se instrumenti provedu i koliko su stručno i odgovorno ti instrumenti izrađeni. Pravilan odabir instrumenata politike zaštite okoliša složen je i stručan posao koji može imati velike negativne posljedice za kvalitetu okoliša ali i za gospodarski rast i razvoj.

Kvalitetu politike zaštite okoliša potrebno je vrednovati na temelju učinkovitosti, pravednosti, inicijativi i mogućnosti provedbe. Ostavljaju se brojni pozitivni učinci primjenom ekonomskih instrumenata u zaštiti okoliša. Operativni programi politike izražavaju stručna ali i društvena opredjeljenja o prioritetnim akcijama u zaštiti okoliša.

6.2. Financiranje zaštite okoliša

Politika zaštite okoliša je dugoročna djelatnost koja zahtijeva velika financijska sredstva, a uspješnost je moguća samo ako se osiguraju dostatni stalni i stabilni izvori financiranja te politike njezinih ciljeva i mjera za zaštitu i unaprjeđenje okoliša. Troškovi financiranja zaštite okoliša javni su rashodi namijenjeni zaštiti i unaprjeđenju kvalitete okoliša.

Ekonomski instrumenti kojima se osiguravaju sredstva za javne izdatke za zaštitu okoliša. Na taj se način ekonomski ekološki instrumenti obavljaju dvije važne funkcije:

1. stimuliraju sprječavanja onečišćenja okoliša, i
2. postaju stalan izvor financiranja zaštite okoliša.

Postoje različiti standardi kvalitete okoliša u pojedinim zemljama i pojedine zemlje primjenjuju napredne tehnologije koje imaju minimum negativan utjecaj na okoliš. Neke zemlje imaju jače izražene probleme onečišćenja okoliša od drugih zbog različite strukture industrije, kvalitete okoliša i sl. Prema podacima OECD ne može se zaključiti da su više stope rasta BDP nužno povezane s razmjerno višim rashodima za zaštitu okoliša, a među razvijenim zemljama postoji velika slučajnost u postotku izdvajanja dijela BDP-a za zaštitu okoliša. Nije slučaj ako se promatraju izdvajanja sredstava za različite oblike onečišćenja. Troškovi i ukupni izdaci variraju od zemlje do zemlje.

Ukupni izdaci za zaštitu okoliša troše se za: [6]

1. sprječavanje, zaštitu i naknadu šteta zbog onečišćenja,
2. kontrolu i praćenje onečišćenja,
3. provedbu mjera politike zaštite okoliša i upravljanje okoliše.

Financiranje zaštite okoliša može se osigurati iz proračunskih sredstava države i jedinica samouprave, općih ili posebnih fondova za zaštitu okoliša, sredstvima gospodarstva kombiniranih izvora.

Fondovi su oblik financiranja politike zaštite okoliša a javljaju se u raznim oblicima zbog: različito postavljenih ciljeva, organizacijske strukture, različite raspodjele sredstava i

teritorijalne organizacije. Fondovi za zaštitu okoliša posebno su značajni za tranzicijske zemlje.

Zajednički ciljevi⁶ fondova za zaštitu okoliša, bez obzira na različitost i njihove specifičnosti su:

- unaprijeđenje djelatnosti i investicija za zaštitu i poboljšanje kvalitete okoliša, minimaliziranje stvaranja otpadaka,
- stimuliranje ekološki povoljne ekonomske strukture,
- pomaganje istraživačkih i razvojnih projekata i djelatnosti,
- unapređivanje zaštite prirodnih vrijednosti i prirodnih obitavališta,
- očuvanje biološke različitosti i stimuliranje stjecanja ekološke izobrazbe i sustava praćenja okoliša.

⁶Regionalni sastanak u Budimpešti 1999.

6.3. Usporedba provođenja politike zaštite okoliša

U zemljama Srednje i Istočne Europe došlo je do značajnog smanjenja onečišćenja okoliša 90-ih godina zbog naglog pada gospodarske aktivnosti. Te početne godine tranzicijskog razdoblja označavalo je naglo smanjenje industrijske proizvodnje, visoka nezaposlenost, inflacija. Oživljavanje gospodarske aktivnosti u razvijenim tranzicijskim zemljama nije pratio porast emisija, što je rezultat primjene učinkovite politike zaštite okoliša. Međutim stanje okoliša i u najrazvijenijim tranzicijskim zemljama znatno zaostaje za razvijenim zapadnim zemljama. Zapadne zemlje zbog veće proizvodnje i razvoja ekoindustrije ostvarile su znatno smanjenje onečišćenja. Razvojem i primjenom ekološki prihvatljivih tehnologija ostvarilo se ne samo smanjenje štetnih emisija već se ostvarila i znatna dobit.

Tranzicijske zemlje prilikom oblikovanja politike zaštite okoliša i donošenja zakona i propisa iz područja zaštite okoliša koriste slične propise zapadnih zemalja. Primjena tradicionalnih instrumenta u tim zemljama trebala bi se u što većoj mjeri zamijeniti ekonomskim instrumentima. Cilj je primjene ekonomskih instrumenata pridonijeti boljoj kvaliteti okoliša potičući onečišćivače na smanjenje emisija te prikupljanje sredstava za financiranje zaštite okoliša. [7]

Ako se uspoređi uporaba ekonomskih instrumenata u zaštiti okoliša u razvijenim zemljama i zemljama u tranziciji, mogu se uočiti značajne razlike: namjena ekonomskih instrumenata u zapadnim zemljama je često više izražena, smanjenje određene emisije u određenom razdoblju više nego što je slučaj u zemljama u tranziciji, fondovi za zaštitu okoliša nisu se često osnivali u zapadnim zemljama ali je namjensko prikupljanje prihoda bilo poštovano, odgovornost za primjenu i administraciju ekološkog poreza i naknada za zaštitu okoliša u zapadnim je zemljama povjerena ministarstvu financija, dok je u zemljama Srednje i Istočne Europe u nadležnosti ministarstava za okoliš.

Primarna uloga moderne države je na unaprijeđenu niza područja prvenstveno sa stajališta pronalaska novih stimulativnih ekonomskih instrumenata, uspostavi preduvjeta za gospodarski razvoj, osiguranje kvalitetnog korištenja prostora i prirodnih resursa, osiguranju dostupa do informacija, edukaciji, provedbi potrebnih promjena na tržištu, fiskalnoj politici i sl. [6]

6.4. Politika zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj

Prilagodba novom tržišnom sustavu gospodarenja i postupna primjena europskih ekoloških standarda donosi i promjenu u primjeni politike zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj. Politika zaštite i unapređenja okoliša u proteklom je razdoblju bila u skladu s tadašnjim društvenim i gospodarskom položajem, odnosno ekološko zakonodavstvo bilo je potpuno nerazvijeno, rezultati zaštite okoliša bili su skromni i ograničeni, prije svega zbog nedostatka sredstava, nepotpunog pristupa, nepostojanja broja ekološki obrazovanih stručnjaka, prevladavanja socijalističke filozofije razvoja društveno političkog sustava i nepostojanja tržišnog sustava gospodarenja.

Glavno polazište strategije i politike zaštite i unaprjeđenja kvalitete okoliša u Hrvatskoj bilo je da će zaštita okoliša u strategiji prostornog uređenja Hrvatske osigurati preduvjete za učinkovitu zaštitu i za učinkovito korištenje prostora, što bi trebalo dovesti do održivog razvoja Hrvatske. [6]

Uvjete za ostvarenje održivog razvoja i za provedbu ciljeva zaštite okoliša u Hrvatskoj osiguravaju:

- Hrvatski sabor,
- Vlada,
- ministarstva i druga nadležna tijela državne uprave,
- županije i Grad Zagreb,
- veliki gradovi, gradovi i općine,
- Agencija za zaštitu okoliša i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost,
- pravne osobe s javnim ovlastima,
- osobe ovlaštene za stručne poslove zaštite okoliša,
- (pravne i fizičke) osobe odgovorne za onečišćivanje (zagađivanje) okoliša te druge osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost,
- udruge civilnog društva koje djeluju na području zaštite okoliša,
- građani (pojedinci), njihove skupine, udruge i organizacije.

U svrhu održivog razvoja i zaštite okoliša u Hrvatskoj se, sukladno čl. 50. Zakona o zaštiti okoliša (NN 80/13), donose sljedeći temeljni dokumenti:

- Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske,
- Plan zaštite okoliša Republike Hrvatske,
- Program zaštite okoliša,
- Strategija upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem,
- Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora,
- Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj.

7. REGIONALNI RAZVOJ I UTJECAJ ZAŠTITE OKOLIŠA

Cjeloviti razvoj obuhvaća dakako regionalnu razvojnu politiku te je nužno imati određene smjernice i strategije za donošenje odluka povoljnih po razvoj. Uz upravljanje okolišem veže se pojam održivoga razvoja, tj. procesa promjene u kojima korištenje izvorima, ulaganja, tehnički razvoj i institucionalne promjene trebaju omogućiti ispunjavanje potreba i očekivanja sadašnjih i budućih naraštaja. Etičan pristup održivom razvoju osim društvene i gospodarske odgovornosti, obuhvaća kulturološku i duhovnu sastavnicu. Održivo se razvijati ne znači samo čuvati okoliš, nego prvenstveno biti svjestan vlastita identiteta.

Regionalni razvoj je u teoriji cjeloviti proces, pri čemu se fizički okoliš, gospodarski, socijalni i kulturni resursi regije koriste za dobrobit ljudi na načine koji odražavaju komparativne prednosti koje se nude na osnovi inherentnih i geografski različitih karakteristika nekog područja.

Cilj je politike regionalnog razvoja pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju Republike Hrvatske, sukladno načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala. Politika regionalnog razvoja označava cjelovit i usklađen skup ciljeva, prioriteta, mjera i aktivnosti usmjerenih na poticanje dugoročnoga gospodarskog rasta, sukladno načelima održivog razvoja dugoročno usmjerenog na smanjenje regionalnih razlika.[32]

Načela politike regionalnog razvoja⁷: solidarnost i usmjerenost, jednake mogućnosti, partnerstvo i suradnja, strateško planiranje, udruživanje financijskih sredstava, praćenje i vrednovanje, održivost, lokalna autonomija. Ocjenjivanje stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave temelji se na indeksu razvijenosti.

⁷Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN 153/09

7.1. Pozadina današnje regionalne politike

Povijest regionalne politike je kratka kao i u većini tranzicijskih zemalja. Slaba administrativna osposobljenost dodatno otežava efikasnost mjera i uspješno provođenje inicijativa. Stvaranje poticajnih uvjeta za održivi, uravnoteženi razvoj na lokalnoj i regionalnoj razini zahtjevan je pristup. Okolnosti je dijelom moguće objasniti činjenicom da je gospodarska politika potpuno usredotočena na čuvanje stabilnosti na makrorazini, ne uzimajući pri tome razvojne posebnosti i potencijal, te specifične probleme i potrebe različitih područja i gradova.

Osnova za formiranje regionalne politike usklađene sa specifičnostima, problemima i potrebama regionalnog razvoja u Hrvatskoj kao i potrebama koje je u međuvremenu nametnuo proces pridruživanja Europske Unije na ovom području. Postizanje ravnomjernog i konkurentnog regionalnog razvoja je izuzetno izazovan zadatak koji traži primjenu cijelog niza instrumenata, od kojih mnogi nisu pod ovlasti regionalne politike.

Hrvatski identitet izgrađen je zajedničkom prošlošću, materijalnom i duhovnom kulturom, načinom života, zajedničkim interesima i odnosom prema svijetu. Njegovu oblikovanju izravno su, snažno i trajno pridonosile znanost i umjetnost, što nesmijemo zaboraviti u težnji prema gospodarskom i društvenom napretku, izgradnji humanog društva, socijalne i demokratske države u svim sferama njezina djelovanja. [5]

7.2. **Perspektive zaštite okoliša u RH**

Zaštita okoliša predstavlja ozbiljan problem te se njenom rješavanju mora pristupiti ozbiljno kako bi se postigla i održala kvaliteta života generacijama koje dolaze. Politika zaštite okoliša predstavlja promjenu u načinu života ljudi, a cilj je njeno uključivanje u sve razvojne politike. Javlja se na početku kao odgovor za sve tekuće lokalne probleme, a prerasta na nacionalnu razinu. Tijekom niza godina Europska Unija pokazala je sve veće zanimanje i inicijativu na području zaštite okoliša te u skladu s tim donosi pravne i strateške dokumente.

Zaštita okoliša je skup odgovarajućih aktivnosti i mjera kojima je cilj sprječavanje opasnosti za okoliš, sprječavanje nastanka šteta ili onečišćivanja okoliša, smanjivanje ili otklanjanje šteta nanesenih okolišu te povrat okoliša u stanje prije nastanka štete. Zaštitom okoliša osigurava se cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti, racionalno korištenje prirodnih dobara i energije najpovoljniji način za okoliš kao osnovni uvjet zdravog života i temelj održivog razvitka.

Okolišna pitanja postaju sve značajniji element gospodarskog okruženja. Zaustavljanje klimatskih promjena, sprječavanje gubitka skladišta i vrsta, energetska sigurnost i učinkovitost, unapređenje kvalitete okoliša dobivaju na važnosti i direktno se povezuju sa ulogom gospodarstva u njihovom održavanju. Uplitanje zaštite okoliša u poslovni sektor dovodi do povećanja troškova u smislu zadovoljavanja ekoloških standarda. Ali restrukturirani poslovni subjekti postaju resorno i tržišno konkurentniji a nova vrsta potražnje te rastuća tržišta stvaraju nove poslovne mogućnosti.

Održivi razvoj je vezan uz zahtjev za razvojem koji neće onečišćavati okoliš odnosno uništavati sadašnji i budući život predstavljen je u dokumentu *World conservation strategy*. Predstavlja gospodarski rast i socijalni razvitak društva te omogućuje dugoročno očuvanje kakvoće okoliša, biološke raznolikosti i krajobraza.

7.3. Studija slučaja

Primjer razvijanja suradnje s raznim državnim institucijama na lokalnoj, regionalnoj, a dalje i nacionalnoj i međunarodnoj razini. Predstavljena je suradnja s vanjskim akterima koja može biti vrlo korisna za lokalni gospodarski razvoj. Primjerice investicije u fizičku infrastrukturu.

Opća obilježja strategija za uspješnu provedbu strategije:

Za dugoročni uspjeh potreban je integralan pristup problemima koji uključuju promišljanje gospodarskih i socijalnih pitanja, pitanja zaštite okoliša i slično.

Prekogranična suradnja na području zaštite okoliša: porječje rijeke Drine⁸

Ciljevi: razviti stručno lokalno upravljanje okolišem uvođenjem modela planiranja koji objedinjuje procjenu rizika okoliša i metode odlučivanja uz sudjelovanje javnosti, Služiti kao model drugim zajednicama koje žele primijeniti djelotvorne strategije upravljanja okolišem. Studiju slučaja pripremio je Regionalni centar za zaštitu okoliša za Srednju i Istočnu Europu, ured za Srbiju i Crnu goru.

U okviru projekta prikupljene su informacije o praksi gospodarenja otpadom u gradovima smještenim u porječju.

Rezultati: Uspostava prekogranična suradnja na području zaštite okoliša (institucija i nevladinih udruga), Odobreno je najbolje tehničko rješenje za čišćenje jezera , te stvorili mogućnost za održivu suradnju u regiji osnivajući prekogranično tijelo. Regionalni razvoj i kreiranje strategija kako na regionalnoj tako i na lokalnoj razini doprinosi boljitku stanovništva, olakšava pristup te mogućnosti razvoja određene zajednice.

⁸Kako potaknuti razvoj na lokalnoj razini, priručnik s primjerima najbolje prakse iz Jugoistočne Europe, Friedrich Ebert Stiftung, 2003

8. ZAKLJUČAK

Zaštita okoliša okosnica je održivog razvoja i prihvaćanje kao takvom uvelike olakšava pristup i promjene koje takav način razvoja donosi. Ekonomski značaj zaštite okoliša nije zanemariv, stoga je bitno osvrnuti se na njegov utjecaj kao i tržišne instrumente zaštite okoliša, politiku zaštite okoliša te osobne preferencije i odluke skupine ljudi ili individue. Analiza koristi i troška potrebna je za dobivanje prave ravnoteže investicija i drugih dobara i usluga.

Tržište samo bez državne intervencije ne može riješiti probleme vanjskih troškova, te je zbog toga potrebno (teoretski i praktično) pronaći neke instrumente koji bi mogli dovesti do društveno optimalne razine onečišćenja. Regulatora kao instrument zaštite najviše je povezan s tradicionalnim modelom zaštite okoliša.

Održivi razvoj koji izlazi u susret potrebama sadašnjih naraštaja pri čemu se vodi računa da zadovoljavanje potrebama sadašnjih naraštaja ne dovede u pitanje mogućnosti budućih naraštaja a da pri tome zadovolji svoje potrebe. Glavna obilježja i načela održivosti temeljne su smjernice kako proučavanja tako i načina održivog življenja.

Kvalitetu politike zaštite okoliša potrebno je vrednovati na temelju učinkovitosti, pravednosti, inicijativnosti i mogućnosti provedbe. Operativni programi politike izražavaju stručna ali i društvena opredjeljenja o prioritetnim akcijama u zaštiti okoliša. Pristup zaštiti okoliša uvelike se promijenio u posljednjih 20 godina.

Za postizanje održivog razvoja potrebno je ispuniti zadovoljavajuće socio-ekonomske i ekološke uvjete, stoga u regionalnom razvoju koji sadrži te uvjete, kao i ruralnom razvoju koji pokušava podići razinu općih uvjeta življenja i zadovoljstva zaštita okoliša čini vrlo bitan faktor.

Politika zaštite okoliša može biti učinkovita samo ako se u njena razmatranja akcije unose ekonomska dimenzija tj. ako se štete od onečišćenja izraze u cijenama koje jedine mogu otkriti punu ekološku istinu.

9. POPIS LITERATURE

- [1.] Tišma S., Maleković S., Zaštita okoliša i regionalni razvoj - iskustva i perspektive, IMO, Zagreb, 2009.
- [2.] Črnjar, M.; Črnjar, K.: Menadžment održivog razvoja, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2009.
- [3.] Goodstein, E. S., Ekonomika i okoliš, Mate, Zagreb, 2003.
- [4.] Gunter P., Plava ekonomija, 2012.
- [5.] Črnjar M., Ekonomika i politika okoliša, Glosa, 2002.
- [6.] Carter N. Strategije zaštite okoliša, Springer, 2004.
- [7.] Herceg, Okoliš i održivi razvoj, 2013.
- [8.] Cifrić, I., Okoliš i održivi razvoj, 2002.
- [9.] Knjiga sažetaka, Razvoj i okoliš, zbornik radova, 2011.
- [10.] Kaštelan-Macan M., Petrović M., Analitika okoliša, Hinus, 2013.
- [11.] Šimleša D., Ekološki otisak, 2010.
- [12.] Subašić, Zaštita okoliša, hrvatska u 21. stoljeću, 2001.
- [13.] Agriculture in nature and environmental protection 6th i 4th, Proceedings
- [14.] Kako potaknuti razvoj na lokalnoj razini, priručnik s primjerima najbolje prakse iz jugoistočne Europe, Friedrich Ebert Stiftung, 2003.
- [15.] Economic Development on the Local and Regional Level, Friedrich Ebert Stiftung, 2005.
- [16.] Casey J. Dawkins, Teorija regionalnog razvoja: konceptualni temelji, klasične paradigme i najnovija dostignuća
- [17.] Puljiz J., 2009. Doktorska disertacija, Čimbenici regionalnog razvoja i regionalnih nejednakosti u republici Hrvatskoj
- [18.] Čavrak V., Regionalna politika i regionalne nejednakosti u Hrvatskoj
- [19.] Željka T. G., god. 9. (2009.), br. 1., str. 51–67, Hrvatska javna uprava, Približavanje Europskoj uniji i regionalna politika u Hrvatskoj

Internet:

- [20.] http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm
- [21.] <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap1510.htm>
- [22.] <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp>
- [23.] Europska agencija za okoliš: <http://www.eea.europa.eu/>
- [24.] Ministarstvo zaštite okoliša i prirode RH: <http://www.mzoip.hr/>
- [25.] Agencija za zaštitu okoliša (RH): <http://www.azo.hr/Default.aspx>
- [26.] Hrvatski okolišni portal: <http://nfp-hr.eionet.europa.eu/>
- [27.] Državni zavod za zaštitu prirode: <http://www.dzpz.hr/>
- [28.] Hrvatske vode: <http://www.voda.hr/Default.aspx>
- [29.] Hrvatske šume: <http://portal.hrsume.hr/>
- [30.] <http://www.rec.org/>
- [31.] <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=3748>
- [32.] http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_153_3746.html
- [33.] <http://www.europski-fondovi.eu/program/europski-fond-za-regionalni-razvoj>

10.SAŽETAK

Održivi razvoj temeljen na međusobno povezanim sustavima (socijalnom, gospodarskom i ekološkom) s ciljem uspostave ravnoteže između razvojnog pravca društva, gospodarskih resursa i ekoloških zahtjeva. Zaštita okoliša osigurava cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, prirodnih dobara te je osnovni uvjet zdravog života i održivog razvoja. Ekonomika okoliša koristi se i u utvrđivanju politike zaštite okoliša na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom planu. U cilju razvoja i rasta potrebno je uspostaviti ekološku i ekonomsku ravnotežu. Postizanje takvog razvoja zahtijeva da troškovi onečišćenja okoliša imaju svoje mjesto u cijenama proizvoda i društvenoj razini, te korištenje tržišnih instrumenata i instrumenata politike zaštite okoliša. Suvremena politika zaštite okoliša treba postići ciljeve održivog razvoja gospodarskog i društvenog sustava, zaštitu pojedinih ekosustava i trajno očuvanje biološke raznolikosti, ekološke stabilnosti i slično. Regionalni razvoj igra ključnu ulogu u kreiranju funkcionalnog sustava zaštite okoliša.

Ključne riječi: ekonomika okoliša, održivi razvoj, regionalni razvoj, politika zaštite okoliša

11.SUMMARY

Sustainable development is based on interrelated systems (social, economic and environment) and the goal is to establish a balance between the development direction of society, economic resources and environmental requirements. Environment protection ensures overall conservation of environmental quality, natural wealth and it is the basic condition healthy lifestyle and sustainable development. Environmental economic is used in determining environmental policies at local, regional, national and international level. For the purpose of development and growth, it is necessary to establish environmental and economic balance. Achieving such development requires that the costs of environmental pollution have their place in the prices of goods and social level, and the use of market-based instruments and instruments of environmental policy. Modern environmental policy should be to achieve sustainable development goals of economic and social systems, protection of particular ecosystems and permanent conservation of biological diversity, ecological stability etc. Regional development plays a key role in creating a functional system of environmental protection.

Key words: environmental economics, sustainable development, regional development, environmental policy.

12.POPIS TABLICA

Tablica 1.1.Stupnjevanje održive tranzicije

Tablica 2.1.Razlika između zaštite prirode i zaštite okoliša

Tablica 5.2.Normativni standardi kvalitete okoliša

Tablica 6.1. Razlika između zaštite prirode i zaštite okoliša

13.POPIS SLIKA

Slika 5. 5.Globalna krivulja blagostanja

Slika 5. 6. Kvaliteta okoliša u odnosu na ekonomski rast

Slika 5. 7. Prikaz definicije optimalnog onečišćenja

Slika 5. 8.Granični troškovi i koristi čišćenja onečišćenja, opći slučaj

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera

Diplomski rad

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Ekonomski značaj zaštite okoliša u regionalnom razvoju

Lora Jularić

Sažetak: Održivi razvoj temeljen na međusobno povezanim sustavima (socijalnom, gospodarskom i ekološkom) s ciljem uspostave ravnoteže između razvojnog pravca društva, gospodarskih resursa i ekoloških zahtjeva. Zaštita okoliša osigurava cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, prirodnih dobara te je osnovni uvjet zdravog života i održivog razvoja. Ekonomika okoliša koristi se i u utvrđivanju politike zaštite okoliša na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom planu. U cilju razvoja i rasta potrebno je uspostaviti ekološku i ekonomsku ravnotežu. Postizanje takvog razvoja zahtijeva da troškovi onečišćenja okoliša imaju svoje mjesto u cijenama proizvoda i društvenoj razini, te korištenje tržišnih instrumenata i instrumenata politike zaštite okoliša. Suvremena politika zaštite okoliša treba postići ciljeve održivog razvoja gospodarskog i društvenog sustava, zaštitu pojedinih ekosustava i trajno očuvanje biološke raznolikosti, ekološke stabilnosti i slično. Regionalni razvoj igra ključnu ulogu u kreiranju funkcionalnog sustava zaštite okoliša.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Mentor: prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić

Broj stranica: 45

Broj grafikona i slika: 8

Broj literaturnih navoda: 23

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: ekonomika okoliša, održivi razvoj, regionalni razvoj, politika zaštite okoliša

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. Doc.dr.sc. Tihana Sudarić
2. Prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić
3. Doc. dr. sc. Ružica Lončarić

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilište u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture in Osijek
University Graduate Studies, Agroeconomics

Graduate thesis

Economic Impact on Environment Protection in Regional Development

Lora Jularić

Abstract: Sustainable development is based on interrelated systems (social, economic and environment) and the goal is to establish a balance between the development direction of society, economic resources and environmental requirements. Environment protection ensures overall conservation of environmental quality, natural wealth and it is the basic condition healthy lifestyle and sustainable development. Environmental economic is used in determining environmental policies at local, regional, national and international level. For the purpose of development and growth, it is necessary to establish environmental and economic balance. Achieving such development requires that the costs of environmental pollution have their place in the prices of goods and social level, and the use of market-based instruments and instruments of environmental policy. Modern environmental policy should be to achieve sustainable development goals of economic and social systems, protection of particular ecosystems and permanent conservation of biological diversity, ecological stability etc. Regional development plays a key role in creating a functional system of environmental protection.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek

Mentor: prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić

Number of pages: 45

Number of figures and tables: 8

Number of references: 23

Original in: Croatian

Key words: environmental economics, sustainable development, regional development, environmental policy.

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. Doc. dr. sc. Tihana Sudarić
2. Prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić
3. Doc. dr. sc. Ružica Lončarić

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d.